

Statsdannelse og vann i Kongo

Randi Solhjell
Politihøgskolen, Norge

Sammendrag

Det finnes mye statsvitenskapelig litteratur som karakteriserer den Afrikanske Staten i negative former som svak eller feilet. Kritikere har hevdet at dette er basert på ideer om vestlige normer og idealer for hva en stat skal være. Ut i fra denne kritikken hevder jeg i denne artikkelen at statsdannelse er noe man kan forstå gjennom daglige praksiser i Afrika, som en motvekt til abstrakte og avkuttete modeller for statsdannelse. Slik vil jeg hevde at staten altså ikke er en enhet som utfører «feilede» praksiser, men heller et mangfold av praksiser som utgjør det vi velger å kalle «staten». I denne artikkelen foreslår jeg å se på staten som relasjonelle praksiser, altså mellom mennesker, i områder der staten er en kilde til konflikt. Gjennom å se på et grunnleggende gode som tilgang til vann i en by i øst-Kongo, Bukavu, viser jeg hvordan ideer om staten blir til. Praksisene og forventninger rundt vann fører igjen til et vedvarende og sterkt press mot den faktiske staten.

Nøkkelord: Statsdannelse • praksiser • ideer • vann • Kongo

I internasjonal politikk blir ofte afrikanske stater omtalt i patologiske former. Dette kan være for eksempel en «svak» (Englebert 2009; Jackson & Rosberg 1982; Rothschild 1987), «quasi» (Jackson 1993), «feilet» (Rotberg 2003) eller «kollapset» (Zartman 1995) stat. En kritikk av denne tilnærmingen er at ideen om staten i Afrika bygger på idealtyper av den vestlige staten, inspirert av Weber (1991). Som Eriksen (2011: 233–4) hevder er alle disse perspektivene bygget på avvik eller mangler fra gitte normer om statsdannelse. Videre er tendensen til å tenke ikke-Vesten som en forlengelse av Europa et mye diskutert tema i post-kolonial kritikk (Escobar 2011; Chakrabarty 2000; Mbembé 2001; Said 2001; Spivak 1988). Som Mbembé skriver (2001: 2):

©2017 Randi Solhjell. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: Randi Solhjell (2017). «Statsdannelse og vann i Kongo». *Internasjonal Politikk: Skandinavisk tidsskrift for Internasjonale Studier*, 75: 64–80. <http://dx.doi.org/10.23865/ip.v75.500>

(...) Africa still constitutes one of the metaphors through which the West represents the origin of its own norms, develops a self-image, and integrates this image into the set of signifiers asserting what it supposes to be its identity. Africa, because it was and remains that fissure between what the West is, what it thinks it represents, and what it thinks it signifies, is not simply *part of* its imaginary significations, it is *one* of those significations.

Jeg vil hevde at akademikere gjør seg selv en bjørnetjeneste når de tolker at afrikanske stater ikke er (blitt) vestlige nok (se eksempelvis Chabal & Daloz 1999). I stedet ser jeg i denne artikkelen på statsdannelse som praksiser som er skapt, oppretthold og utfordret gjennom de som lever og utfører «staten» (Migdal & Schlichte 2005). Jeg vil derfor hevde at ved å forstå faktiske opplevelser fra borgere og myndigheter i de statene det gjelder, så finner vi nye måter å tolke hva statsdannelse er for de som opplever det (se også Bierschenk & Olivier de Sardan 2014; Blundo & Le Meur 2009; Hagmann & Péclard 2010).

For å forstå nye måter å tenke statsdannelse på, er det nødvendig å se på praksiser som eksempler på relasjoner mellom myndigheter og borgere og i denne artikkelen tar jeg for meg et helt dagligdags gode og behov; nemlig vann, blant de som lever i en stat som ofte er tolket som «svak», «feilet» eller mangler *de facto* statsdannelse. Dette har ledet meg til å undersøke forhold i Den demokratiske republikken Kongo og nærmere bestemt den østlige provinsielle hovedstaten Bukavu i sør-Kivu ved grensen til Rwanda. Vann studeres som et aspekt ved statsdannelse i tilfeller der vann er sett på som et offentlig gode, gjennom et vannverk, statseid eller privat eller begge deler, og der man i urbane strøk kjemper om tilgang til kraner og rent vann. Vanntilgang kan være tema for en intens forhandlingsprosess mellom ulike myndigheter og borgere, som går på rettigheter og påstander om hvem som tilhører eller fortjener en stats-tilhørighet. I byer som Bukavu er det ingen mangler på myndigheter og ulike instanser som kontrollerer og forhandler om denne tilgangen og det er en by i sterk demografisk vekst etter tiår med konflikter og krig i regionen.

Nettopp disse relasjonene og transaksjonene mellom myndigheter og borgere i kampen om vann eksemplifiserer nye måter å se på statsdannelse på følgende tre måter: For det første er ingenting statisk, men heller i bevegelse og endring nettopp gjennom slike forhandlinger. Her ser vi særlig hvordan statsborgerskap er noe som stadig blir utfordret i disse transaksjonene, som at mange av de fattige borgerne fremmer ideer og ønsker om en mer rettferdig deltagelse i statsdannelsen. Dette igjen skaper ideer om hvem som er borgere og krav som stilles til myndigheter som er med på å forme statsdannelse i praksis. For det andre kan vi forstå ulike tolkninger og ideer om statsdannelse utover vestlig tenkning, eksemplifisert gjennom å speile seg med praksiser i nabolandet Rwanda eller begreper som «Salongo» i artikkelens empiriske bidrag. Med andre ord trenger ikke statsdannelse være enten – eller, som når det gjelder noe rent «vestlig» eller «postkolonialt», men heller en blanding av ulike praksiser, erfaringer og tolkninger som kan ta flere former. For det tredje vil jeg hevde at i land som i deler av litteraturen blir tolket som «svake stater» kan det være mer nyttig å se på hvor splittende oppfatningene kan være av ens egen og andres

posisjon i samfunnet. Som det empiriske bidraget viser, ser mange borgere på «staten» som noe man venter på at skal bli til, men også at myndigheter venter på at borgerne skal bli dannede og respektfulle ovenfor autoriteter. Med andre ord er det de ubestemte formene for hva statsdannelse egentlig innebærer som gir rom for en relasjonell tolkning av slike erfaringer blant de som lever og erfarer disse formene for stat-samfunn forhold.

Artikkelen er strukturert som følger: Først vil jeg diskutere begreper og beskrive metodeaspekter som ligger til grunn for empirien. Videre presenteres myndigheter og borgeres praksis og erfaring med vann som et gode i Bukavu. I siste del av artikkelen diskuterer jeg hva slags betydning slike analytiske tilnærminger har å si for studier innenfor statsdannelse der individuell og kollektiv tilhørighet, rettigheter og plikter er omdiskutert, i endring og/eller delvis ubestemt.

Hvordan studere statsdannelse? Begreper og metode

Først er det viktig å avklare at jeg ikke skal beskrive hva en stat er, men heller hvordan en stat utføres og blir gjennomført; ikke som en enhet, men som en serie praksiser og ideer i en urban kontekst der statlige og statsaktige aktører er i mangfold. Jeg begrenser derfor ikke verken ideen eller praksiser om en stat til det formelle statsapparatet. Som Lund (2006: 676) forklarer:

The 'state' is (...) the quality of an institution being able to define and enforce collectively binding decisions on members of society. We tend to reserve state qualities for government institutions, but this is more a reflection of our idea of an end result than of the messy process of state formation itself.

Statsdannelse, på engelsk «statehood», velger jeg å se på som å «utføre» og «leve» staten, altså en induktiv måte å se på opplevelser og praksiser blant borgere på en daglig basis (Migdal & Schlichte 2005: 14–15). På den måten blir statsdannelse mer «virkelig» gjennom å se på relasjoner mellom borgere og myndigheter og forhandlinger over visse goder (vann i dette tilfellet) for å forstå praksiser og opplevelser av staten. Dette fokuset på statsdannelse åpner for å studere ulike forventninger som ikke nødvendigvis blir realisert, noe som igjen fører til et sterkt press på den faktiske staten. Følgende ser jeg ikke på goder som vannforsyning som en statlig oppgave, men jeg har i stedet fulgt sporene empirisk for å finne ut av hvem som faktisk kontrollerer ulike vannkilder og hvordan borgere selv opplever og praktiserer disse kildene og tilgangen til vann. I noen tilfeller kan staten spille en hovedrolle, men det er ofte også andre aktører involvert som kommersielle selskap, NGOer eller nabolagsordninger.

Essensielt for denne begrepsavklaringen er at man søker en induktiv tilnærming gjennom empiriske studier av grunnleggende, dagligdags behov i en tett befolket by for å forstå nyanser av stat-samfunnsrelasjoner der dette er i endring eller er delvis ubestemt. Dette betyr selvsagt ikke at jeg som forsker er objektiv, men heller at tolkninger av hva en stat er eller bør være bygger på erfaringer fra de utfører de statslignende praksisene. Artikkelen tar altså utgangspunkt i langvarig empirisk forskning.

De empiriske funnene har innvirkning på etablerte teoretiske perspektiver, begreper og tilnærminger fra «virkelige» praksiser, nemlig forskerens tolkninger basert på hva borgere opplever og praktiserer (Bevir & Rhodes 2006).

Det empiriske materiale er basert på fire feltarbeid i byen Bukavu, Kongo, i en periode over tre år (januar 2012 til desember 2014) hvor hvert feltarbeid varte i to måneder. Materialet er innhentet gjennom fokusgrupper, intervjuer og deltagende observasjon. Jeg gjennomførte fokusgrupper med tre ulike grupper av befolkningen i Bukavu og i to forskjellige byterritorier som tilsvarer seks fokusgrupper totalt. Dette inkluderte to grupper med kvinner, to grupper med menn og to grupper ungdom med både gutter og jenter. Disse kom fra territoriet Kadutu, som er den fattige og mest folkerike delen av Bukavu, og Ibanda, der den koloniale utbyggelsen fant sted under belgierne og bebodd av middelklasse og eliter fra statsapparatet. I tillegg intervjuet jeg vannverket, både sentralt og ved vannreservatet, samt kontroll over kraner av mer kriminelle grupper.

Vann som praksiser og ideer om statsdannelse

Vann er, rent grunnleggende, liv. Det er et gode alle mennesker trenger og normativt kan man hevde at ingen skal bli ekskludert fra tilgang til rent drikkevann, gjennom for eksempel menneskerettighetsperspektivet. Ferskvann i form av innsjøer eller elver er eksempler på dette, der enkeltindivider i prinsippet ikke eier dette privat. I byer er man mer avhengig av regulert vannforsyning som igjen krever kostnadsfulle investeringer i infrastruktur og vedlikehold. I mange europeiske land har dette ofte vært en statlig oppgave, men man ser også en overgang til private aktører som kjøper seg inn og kan tidvis drive vannverk og vedlikehold mer kostnadseffektivt. I andre land, som i Bolivia, skapte vannprivatisering klasseskille og sosial uro som ofte blir omtalt som «vannkrigen» (Baer 2008). I denne delen av artikkelen skal jeg vise hvordan vannforsyning er koblet til myndigheters ansvar og statens rolle både i ideer og praksiser, nettopp fordi det er et så grunnleggende gode. Jeg diskuterer først den offentlige forsyningen av og kontroll over vann som går til Bukavu og videre vanlige borgeres praksiser og syn på tilgang til vann.

I Bukavu er det tre hovedkilder til vann for innbyggerne, når man ikke teller med kjøpevann i flaske eller pose. Den første og mest ønskede formen for vann er fra kranen, som gjerne blir sett på som den reneste. I urbane og semi-urbane områder er det kun én leverandør av dette, nemlig halv-statlige (*para-étatique*) *Régie de distribution d'eau* (REGIDESO). Med halv-statlig menes i denne sammenheng at selskapet er drevet og eid hovedsakelig av staten, samt at det har monopol på vannforsyning i form av kraner, rør og reservoarer i Kongo med noen unntak. Mens jeg forsket på dette i Bukavu var det imidlertid en overgangsfase for å gjøre REGIDESO til et aksjeselskap eid delvis av staten, men med et flertall private aksjeeiere, som vil bli diskutert nærmere i artikkelen. For det andre er det tre offentlige vannposter i Kadutu, den mest folkerike delen av byen, men der er det svært varierende bruk og kontroll. Den tredje kilden er innsjøen Kivu, elver og regnvann, men som ofte anses som svært skitten grunnet mangel på sanitære systemer. Jeg fokuserer i denne artikkelen på REGIDESO, men også vannposter som ikke er statlig kontrollert.

På REGIDESO sitt hovedkontor intervjuet jeg direktøren for administrasjon og finans, Maneno.¹ Innledningsvis diskuterte han problemene med at behovet blant befolkningen var for stort og infrastrukturen foreldet, men også at det var en «anarkisk urbanisering» i Bukavu hvor det var vanskelig å identifisere de «virkelige klientene.»² Hans ideer om hva en borger er og hvilke forventninger han hadde til dem, var i min tolkning knyttet til en neoliberalisering av vannforsyningen i Bukavu, nemlig gjennom Verdensbankens avtaler med regimet, der identiteter som «klienter» var viktige. Med andre ord var en borger en som hadde økonomi til å betale regninger og med en respektfull relasjon til vannverkets myndigheter. I den lengre diskusjon jeg hadde med Maneno er det tydelig å se hvordan vanntilgang skaper splittende ideer og forventninger om hva slags gode dette er, hvordan det skal forvaltes, samt utfordringer som ligger på statsdannelsesnivå fordi en privatisering og dermed økte priser presser grensene for hva vanlige, fattige borgere aksepterer. Fordi vannverket har vært statsstyrt og omtalt som et offentlig gode blant politikere og borgere er praksisen til privatisering noe som utfordrer og splitter borgeres syn på statsdanning, som blir gjort tydelig i Manenos synspunkter:³

Maneno: Sånn som det er i dag er ikke vannprisene tilstrekkelige for å dekke vedlikeholdskostnadene og forbedre installasjonene. Vann sees på som sosialtjeneste (*services sociales*). Generelt i Afrika, er vann sett på som et offentlig gode (*bien social*), men ikke for økonomiske interesser eller investeringer. Vi kan ikke endre prisene på vann på grunn av politikken. Folk syntes det er dyrt som det er, og vil begynne å demonstrere i gatene hvis vi øker prisene. Men vi kan ikke investere med dette lave prisenivået, vi kan kun lønne personalet som jobber i REGIDESO. (...) Den politiske situasjonen tillater ikke at vi hever prisene. Det kan skape demonstrasjoner som blir rettet mot presidenten og som igjen kan føre til at ledelsen blir avsatt.

Ego: Men er ikke meningen med privatisering at dere skal tjene penger på vann nå som dere er et aksjeselskap?

Maneno: Jo, det er meningen å forbedre både service og tjene penger. Dette er to ting som går sammen, ved å forbedre installasjonene vil vi begynne å tjene penger. (...) Vi er i en løsrivelsesprosess fra staten når det gjelder denne tjenesten. Vi leter etter aksjeholdere, så når én investerer, så vil hele selskapet gagnes. Men staten vil alltid holde et øye med denne tjenesten, som med utdanning og helse ... men ikke kontrollere den direkte, bare gjennom å kontrollere vannprisene. Dette er på grunn av politikk som jeg nevnte. Konsekvensene av en økt vannpris vil forårsake demonstrasjoner og videre påvirke presidenten.

Ego: Når jeg snakker med mange forskjellige folk, får jeg ofte høre at REGIDESO er halvstatlig (*para-étatique*). Stemmer ikke dette?

Maneno: Det er ikke lenger tilfellet. Før pleide det å være halvstatlig og det betydde at staten monopoliserte tjenesten og lederskapet ble utnevnt av staten og regjerte i en gitt periode. Dette pleide å være tilfelle og ledelsen i REGIDESO måtte rapportere direkte til staten. I dag og de siste to årene (2012–2014) har vi et styre som bestemmer ledelse.

¹Intervjuet to ganger, 16. september 2013 og 28. september 2014, Bukavu.

²Intervjuet 16. september 2013.

³Intervju oversatt til norsk av artikkelforfatter, intervju gjennomført 28. september 2014, Bukavu.

Frykten for folkelige demonstrasjoner er stor i Bukavu og Kongo generelt og kontroll over vannpriser er en måte å roe folkelig misnøye på, spesielt når vann ble tolket som et offentlig gode nært knyttet til regimestabilitet, som diskutert over. Denne frykten for ustabilitet er reell ettersom lovnader om å forbedre vannforsyning ofte er et valgløfte. Vann er et gode som alle trenger, men der behovene er større enn tilgangen og der staten har historisk spilt en stor rolle som tilrettelegger for vanntilgang i særlig byene. Gjennom endrede praksiser i vanntilgang, nemlig fra statseid til privatisering, ser vi altså eksempler på hvordan statsdannelse er relasjonell og bygger på forhandlinger og konfrontasjoner mellom borgere og myndigheter. Dette blir tydeligere videre i dette avsnittet når vi ser på borgeres perspektiver.

Jeg besøkte også vannreservatet Kahele, som ligger litt i utkanten av Bukavu, opprettet av belgierne da de var koloniherrer. Produksjonsansvarlige på reservatet ga meg en omvisning og er en person, vil jeg hevde, som kan sies å «utføre» staten uten nødvendigvis å være en synlig autoritet. Da jeg spurte han om hans synspunkter rundt vannfordeling og tilgang kommer det tydelig fram hvordan han har en blandet tilnærming til det å utføre statslignende oppgaver. Hans synspunkter viser dynamikken og endringene i statsdannelse gjennom praksiser som i hans øyne er urettferdig og ulik fordeling av vann:⁴

Folk i Bukavu lider. I gjennomsnitt er det to liter vann per dag per innbygger, når hver og en burde hatt tjue liter. Disse to literne skal i teorien dekke tørst, matlaging, vask og sanitærbehov og det er gitt at dette ikke er nok. Vi prøver å gjøre det beste med det lille vi har av midler, men det som kommer ut av kranene i Bukavu er påvirket av dårlig vedlikehold i rørene. Fordelingen av vann er ikke lik heller . . . Den er kommersialisert. Vi leverer mesteparten av vannet til Bralima [hovedbryggeriet i Bukavu]. REGIDESO var en sosialtjeneste på 1970-tallet og den ble satt opp for å dekke behovene for hele den kongolesiske befolkningen. Selv om det fortsatt er halv-statlig (*para-étatique*) er REGIDESO i dag håndtert av et senegalesisk selskap og de leverer kun til de som mest sannsynlig betaler. Du skjønner det at Senegal hadde de samme problemene med vannforsyning, men de løste det med privatisering. På grunn av dette er ikke vann lenger sett på som en offentlig ressurs, men et privat gode for betalende klienter.

Endringene fra en ide om et sosialt/offentlig gode til et gode for betalende klienter er på linje med den neoliberale endringen som Verdensbanken har promotert og diskutert av Maneno fra REGIDESO over. Samtidig viser sitatet over også spenningene innad blant tjenesteytende i samme bransje. Slike spenninger viser dynamikker i statslignende institusjoner i endring, som igjen påvirker ideer om hvem som er borgere, hvem som har rett på goder og hvem man tjener. Det viser også bruddstykker av mangfoldet av individer som tar del i og former hva en stat «skal være». Jeg mener at slike spenninger og ulike ideer om borgerskap former statsdannelse, men også er med på å utfordre hva en stat skal være og for hvem. Altså er statsdannelse noe ubestemt som skaper splittelser og innebærer ikke-realiserede drømmer og ideer blant både vanlige borgere og myndighetspersoner.

⁴Intervju med Daniel Kasereka, gjennomført 28. september 2014, Kabare, utenfor Bukavu.

Tjenestene til REGIDESO er begrenset og majoriteten i byen Bukavu tar i bruk andre vannkilder, nemlig offentlige vannposter i området Kadutu, kalt «Kaduru» og «Funu». Dette er to vidt forskjellige steder, hvorav den eldste og beste⁵ vannkilden Kaduru er plassert lengere unna og nederst i bakken fra der folk flest bor. Funu er plassert sentralt, men har lav kvalitet og fungerer langt fra optimalt.⁶

Under feltarbeidet var det umulig å få et klart svar på hva opprinnelsen til Kaduru var, det varierte fra å være en misjonærkonstruksjon under belgierne, en lokal organisasjon som ingen visste navnet på, til at den var eid av REGIDESO. Sistnevnte var avkrefte av REGIDESO selv. En historiker ansatt ved det pedagogiske instituttet i Bukavu (ISP) forklarte at Kaduru var det opprinnelige navnet på området Kadutu da de første misjonærene kom for over hundre år siden. Basert på all uvissheten er det liten tvil om dette er en eldre installasjon. Ingen så ut til å eie kontrollen over vannposten heller, som er relativt sjeldent i Kongo. Problemet med denne kilden var den uheldige plasseringen nederst i en bratt bakke, som er en stor ulempe for kvinner og barn satt til å gjøre dette arbeidet til fots.

Funu derimot er en veldig annerledes kilde, som ble satt opp så nylig som i 2011 i forkant av nasjonalvalget av en parlamentariker i bytte mot stemmer.⁷ Det var opprinnelig satt opp tretti vannpumper her, men kun én fungerte da jeg besøkte stedet i 2014 og den var nøye bevoktet av tre menn som kalte seg «Salongo», altså frivillige. Salongo er et begrep som har overlevd fra tiden under president Mobutu da landet het Zaire og er en form for ubetalt arbeid for staten inspirert og fortolket fra et statsbesøk i Kina på 1970-tallet (Callaghy 1984: 299; Schatzberg 1991: 109). Bruken av begrepet Salongo i dagens Bukavu (2012–2014) er interessant, som eksempel på hvordan statsdannelse ikke trenger å være enten vestlig eller innebære en postkolonial kritikk, men en tolkning med mange meninger og praksiser. Jeg mener at Salongo er en form for statsdannelse, en stat-samfunnsrelasjon, som har overlevd som praksis lenge etter Mobutus Zaire, delvis på grunn av de intense forhandlinger over dyrebare goder som vann. Mangelen på en enhetlig oppfatning av hva en stat skal være eller bør levere for sine borgere og vice versa når det gjelder vanntilgang gjør at det er et behov for de som tar på seg rollen som «Salongo», altså en slags mellomforhandler og statsaktig rolle.

Samtalene med to av de tre såkalte «Salongo» var av en uformell karakter ettersom folkemengden var stor og de helst ville fortsette å styre vannposten. En av dem var tydelig underordnet i trioen og led av stygge slag i ansiktet og øyne som ikke klarte å holde fokus. Lederen av trioen stod på toppen av vannpumpen, dominerende med armene enten i kors eller dirigerende. Den underordnede fortalte at parlamentarikeren som etablerte Funu hadde sine egne, godt betalt politi og

---

⁵Basert på deltagende observasjon og uformelle samtaler gir Kaduru mer trykk og renere vann.

⁶Ibid.

⁷Dette er informasjon samlet fra feltarbeidet i oktober 2014 og parlamentarikeren heter Jean-Pierre Mukubagnyi Mulume.

soldater til å beskytte området og folk som ønsket vann.⁸ Da disse forsvant når valget var over, tok tok det underbetalte, lokale politiet over. De var ikke spesielt interessert og det var da plyndringen av vannpumper skjedde, forklarte samme Salongo. Begge Salongo-representantene jeg snakket med forklarte at de ikke lenger hadde kontakt med parlamentarikeren, men de hadde hørt at han var skuffet over tingenes tilstand. Samtidig vil jeg hevde at plyndringen av området og den populistiske politikerstilen er en lavere grad av «samfunnskontrakt», som igjen tillater neglisjering og plyndring på tross av et kollektivt behov.

Posisjonen til disse frivillige (Salongo) er interessant. De er ikke direkte statlige, men spiller roller som de som kaller på staten i områder der vann er et dyrebart gode. De hevdet at de ikke var betalte, men i ulike fokusgrupper og intervjuer fant jeg at alle som ønsket vann fra dette området betalte en liten sum på 100 kongolesiske franc, som tilsvarer 10 amerikanske cent per gallon. Forskjellen var at dette var en kilde som alle kunne bruke mot en lav pris i forhold til REGIDESO og man unngikk å betale kostnaden for å installere kraner og ha bevis på lovlig husleie. Dette og mer vil bli videre diskutert i neste avsnitt der borgere selv diskuterer sine praksiser og ideer om vanntilgang.

Borgeres synspunkter på vanntilgang

Vann er et dyrebart gode i Bukavu. Selv i rikere nabolag er det sjeldent at vann renner jevnlig i kranen. Å få tilgang til REGIDESO er også en komplisert prosess, ettersom alle potensielle kunder må ha en formell og lovlig leieavtale eller eierskap av huset de bor i, noe majoriteten i området Kadutu ikke har. Videre må man ha skriftlig og muntlig franskkunnskap for å kunne registrere seg og betale regninger. Dette og mange andre momenter er praktiske utfordringer i byen, men også en indikator på hva myndigheter forventer av sine borgere. I dette avsnittet skal vi se nærmere på hva borgere i ulike strøk mener om vanntilgang og forventninger til staten. Jeg vil først vise hvordan en elitegruppe får tilgang til og har forventninger om vann, nemlig et firma som heter Pharmakina og i likhet med bryggeriet Bralima er et av REGIDESOs største kunder. Videre diskuterer jeg middelklassekvinner og -menn i Ibanda-strøket og til slutt fattigere menn og kvinner i Kadutu-området.

Når det gjelder Pharmakina møtte jeg sjefen for teknisk avdeling, der de også er ansvarlig for vann, strøm og andre ressurser til produksjon av legemidler.⁹ Det er sjelden jeg fikk høre i løpet av feltarbeidet at goder som vann og strøm ikke var noe stort problem. Imidlertid opplevde de enkelte problemer grunnet at bryggeriet Bralima utvidet sin produksjon, noe som krevde mye vann. Det interessante med det jeg vil kalle en eliteklient er forholdet mellom vannselskapet og private klienter er med på å bygge opp under hva slags forventninger og krav som stilles til andre borgere i byen:

---

⁸Uformell samtale 10. oktober 2014, Bukavu.

⁹Intervju med Grégoire Shamavu, 2. oktober 2014.

Vi har en separat, privat linje med REGIDESO, som vi deler med Bralima [bryggeriet]. Problemet nå er at Bralima får vannet først og siden de utvider har de investert i store vanntanker og vi får mindre vann enn vi pleier.¹⁰

Jeg spurte videre om Pharmakina ikke vurderte andre og muligens mer stabile kilder for både vann og energi som den nærliggende innsjøen Kivu eller solcellepaneler. Det interessante med svaret hans er nettopp ideene om den transaksjonelle staten og klient-myndighet-forholdet som skiller eliten fra vanlige borgere når det gjelder goder som vann:

Det er en vakker idé. (...) Men å være uavhengig, som å bruke Kivu-innsjøen, så trenger vi flere runder med rensing av vannet. Hvis vi ikke bruker de statlige tjenestene blir vi tungt skattlagt, som hvis vi brukte innsjøen. I tillegg så er ikke statlige tjenester det samme når vi er private klienter, da er det en privat tjeneste. Den private relasjonen [mellom staten og Pharmakina] gjør at de gjør det vi ber dem om. For den offentlige tjenesten er klientene mange, men vannforsyningen er ikke tilstede. Hierarkiet strekker seg langt i den offentlige tjenesten; penger forsvinner i denne prosessen. Når man har en privat tjeneste blir behovene håndtert direkte.¹¹

Denne uttalelsen viser en interessant diskurs om tolkinger av offentlig og private relasjoner i statlige tjenester. Først er det en tydelig neglisjering av offentlige goder til den generelle befolkningen, altså vanlige borgere, i motsetning til store firmaer som Pharmakina. For det andre har private klienter i direkte kontakt med REGIDESO-ledelsen en mye større forhandlingsmakt enn en vanlig borger, både i form av private vannrør og bedre forbrukerrettigheter. Slike relasjonsbaserte nettverk med private rør til en «offentlig» tjeneste er en grobunn for konflikter og mistillit blant befolkningen vis-à-vis slike aktører som REGIDESO. Dette viser en hierarkisk inndeling av borgere, der denne elitegruppen har en klart nærmere relasjon til statsaktige institusjoner i forhold til de mer ekskluderte borgerne nedover på rangstigen.

Men det er ikke bare et skille mellom eliter og «resten» som danner bilder av hva en borger skal eller bør være, og forventninger til myndigheter. Det er nemlig også store skiller mellom og innad i de to ulike byterritoriene Ibanda, altså der middelklassen og myndigheter holder til, og Kadutu, der majoriteten og de fattigere delene av befolkningen bor. Selv om borgere fra middelklassen i Ibanda er koblet til vannverket, er det ikke nødvendigvis vann i kranen og dermed er det en rekke konflikter mellom myndigheter, representanter fra REGIDESO og borgere også i dette området. Et empirisk eksempel er ulike praksiser når det gjelder å eie og leie huset man bor i. Som huseier var det et nærere bånd til vannverket enn om man bare var leieboer ble jeg forklart i ulike fokusgrupper. Blant en mannlig fokusgruppe i dette området spurte jeg om hva som skjedde hvis de nektet å betale når vannet fra kranen ikke hadde kommet hele måneden:

---

¹⁰Ibid.

¹¹Ibid.

Jeg er i en svak posisjon. Jeg leier huset og huseier forteller meg stadig at jeg bare leier huset hans. Jeg kan ikke nekte å betale vann- eller strømregning for da vil de kutte rørene og ledningene og det koster enda mer å få de reinstallert. Når jeg klager til REGIDESO gjør de ingenting. Noen ganger om natten kan den hende det kommer vann, men bare i noen minutter. Min kone, barna mine og jeg våkner alle for å prøve å få vann ut av alle kranene. Men når vi kommer til kranene så har de allerede sluttet å renne. Hvis vannmålingen ble målt med datamaskiner så hadde det ikke vært noe problem, men nå gjøres alt manuelt og de som måler aner ikke hvor mye vann som faktisk renner i rørene.¹²

Utfordringer rundt vannmåling kom opp i flere fokusgrupper og skapte intense forhandlinger mellom individer og REGIDESO-teknikere som kom for å måle vannbruken. I slike forhandlinger med lavere stilte REGIDESO-ansatte «forsvinner penger» fortære, som intervjuet med Pharmakina over hintet til, men tilgangen til vann blir ikke bedre. Med andre ord var middelklassen som klarte å betale regning på ingen måte garantert vanntilgang i kranene. På den måten vil jeg hevde at det er tillitsbrudd mellom borgere og myndigheter når borgere opplever at de til tross for sin plikt – betaler regninger – ikke får som forventet tilbake.

For fokusgruppen med kvinner i Ibanda var vann ofte innenfor rekkevidde, selv om det varierte noe innenfor ulike nabolag.¹³ Fokusgruppen var enig om at det var statens oppgave å tilby borgere grunnleggende goder som vann, men de var også tydelig på de ulike utfordringene knyttet til dette godet. Igjen trekkes det fram de ulike private-offentlige relasjonene mellom stat og eliteklienter, men også mer lokale, nettverksbaserte forbindelser mellom middelklasseborgere og myndigheter som gir fordeler i tilgangen til vann:

Kvinne 1: «I Ibanda er det hus både med og uten vann. I huset jeg leier er det både vann og strøm. Vi har permanent tilgang på begge deler. Men du må vite det at vi har et avtale mellom huseier og REGIDESO og SNEL [elektrisitetsselskapet] der teknikere fra begge selskap kommer og blir betalt ekstra for å holde det regelmessig. Vi er rundt seks familier som har gått sammen med huseier i nabolaget for å gjennomføre denne praksisen. De som ikke gjør dette får bare vann og strøm om kvelden eller natten, to til tre ganger i uka.»

Kvinne 2: «Det er korrupte mennesker i både REGIDESO og SNEL. De leverer kun til store fabrikker der de får bestiktelser for vedlikeholdsarbeid og så glemmer de oss andre. Jeg kjenner en fyr som jobbet i REGIDESO som gikk rundt i nabolaget vårt for å informere oss om at vi kunne gå sammen i nabolaget og samle inn penger for få et spesialrør. Da forstod jeg at når de setter opp et spesialrør så glemmer de de offentlige rørene.»

Disse private, nettverksbaserte relasjonene er interessante former for statsdannelse som gjør at forhandlinger mellom middelklasseborgere (de som har mer ressurser og eier eller leier hus med innlagt strøm og vann) kan forhandle direkte om statlige tjenester. Enda mer grunnleggende lager det en grobunn for økt bevissthet

¹²Fokusgruppe med fem menn som bodde i Ibanda, 21. oktober 2014, Bukavu.

¹³Fokusgruppe med fire kvinner i Ibanda, gjennomført av forskningsassistent Jonathan Magoma, 30. november 2014, Bukavu.

om rettigheter og tilgang til statskontrollerte goder, som kvinne 2 beskriver når hun reagerer på forskjellen mellom «offentlige» og «private» rør til vannforsyning. Blant ungdom i Ibanda kom dette enda tydeligere fram, som uttrykte stor misnøye til særlig maktapparatet i Bukavu og deres relasjon til statsaktige selskaper som vannverket:

Du vet, i nabolag som ved guvernørens bolig er det 24-timers vann- og strømtilgang. Så de bryr seg ikke om oss. Bare se på Cyanguu [nabobyen i Rwanda] i forhold til Bukavu. Der er det også 24-timers service. Dette er på grunn av det politiske systemet, de [kongolesiske myndigheter] må bli bedre organisert. Ting blir ødelagt av statsoverhodet. Noen myndigheter er hevet over loven. De bryr seg bare om privat profitt, ikke folket. Den eneste muligheten vi har er å fjerne dem. Vi må ha folk som bryr seg om samfunnet.¹⁴

Ungdommen jeg snakket med ble fort politiske når det gjaldt goder som vann. De uttrykte frustrasjon over det sittende regimet, både i Kinshasa og i provinsen, og de følte en dyp urettferdighet som borgere av Bukavu. Assosiasjonen mellom vannforsyning og «staten», forstått som regimet sentralt og lokalt, viser også ideer om statsdannelse gjennom forventninger og rettigheter som borgere. Disse forventningene er knyttet til urealiserte drømmer om å bli behandlet likt som borgere av samme by, uavhengig av personlige kontakter og innflytelse i statsapparatet. Her er assosiasjonen til nabolandet Rwanda interessant, nemlig gjennom nabobyen Cyanguu, som viser hvordan denne ikke-realiserte drømmen om en annen suveren stat kan tilby borgere goder som vann, uten diskriminering og som fostrer andre tanker om statsdannelse innenfor rekkevidde av Bukavu. Igjen er ikke disse ideene om statsdannelse enten vestlige eller postkoloniale, men praksiser som er en blanding av praksiser og tanker blant de som lever og erfarer staten.

I det fattigere byterritoriet Kadutu er det en nokså annen realitet og de fleste innbyggerne i denne delen av Bukavu har ikke innlagt vann og bor i veldig enkle hus. Derfor var det enda viktigere å gå i dybden av nettopp hva slags relasjoner de hadde til de som kontrollerte slike goder, men også ideer og drømmer rundt hva de forventet når de selv ikke hadde tilgang til slike «offentlige goder» som vann. I en fokusgruppe med ungdom spurte jeg nettopp om hva de tenker på som offentlige goder. I denne diskusjonen med ungdommer fra Kadutu var de raskt ute med å forklare hva de så som sine rettigheter, behov og forventninger som borgere. Ideen om offentlige goder var, som diskutert under, noe som skulle være gratis og tilgjengelig etter folkets behov, altså en praksis som lå langt fra forventningene REGIDESO-ledelsen hadde til sine «klienter»:¹⁵

Gutt 1: Det [offentlige goder] betyr at det er for befolkningen, noe som blir gitt av de som representerer befolkningen.

Jente 1: Det betyr også noe som er etterspurt, som helsetjenester (*santé*).

Ego: Ser dere på REGIDESO og SNEL som offentlige tjenester?

[Hele gruppen nikker]

¹⁴Fokusgruppe med tre universitetsstudenter, en kvinne og to menn, 9. oktober 2014, Bukavu.

¹⁵Fokusgruppe med fire jenter og fire gutter i alderen 15-18 år som bodde og gikk på skolen i Kadutu, 7. oktober 2014, Bukavu.

Gutt 1: Dette er offentlige tjenester. Dessverre så tjener de ikke offentligheten (*le public*). Vann og strøm er ikke regelmessige. Det er ikke som i Rwanda. Her [i Kadutu] kommer strøm en gang i uka eller bare en gang i måneden.

Gutt 2: Funu [en av vannpumpene i Kadutu] er en offentlig tjeneste i Kadutu. Men der må du også betale og det er stappfullt av mennesker. Den var bygget av viseguvernøren i hans forrige valgkamp (2011). Det er det eneste stedet å få tilgang til vann i Kadutu, men det er helt stappfullt av mennesker.

På den ene siden er det overraskende å høre om disse forventningene fra fattig ungdom som aldri har opplevd noen av disse tjenestene på disse måtene, men allikevel har sterke politiske og sosiale ideer om forventninger til statens leveranse. Her er det altså et stort skille mellom ideer og praksisene rundt goder som vann, som videre skaper splittelser i tanker om statsdannelse (se også Hansen & Stepputat 2001). Forventningene til ungdommene står milevis fra klient-selskap-relasjonen uttrykt i møtet med REGIDESO sentralt. På den andre siden er byer et sted hvor nettopp slike ideer om borgeres inkludering, ekskludering og marginalisering blir virkelige i folks umiddelbare nærhet (se også Ferguson 1999). Ungdommen i Kadutu beskrev sin følelse av urettferdighet som borgere vis-à-vis de statlige folkevalgte. En jente i Kadutu forklarte følgende da jeg spurte om de ikke klarte å få oppmerksomheten rettet mot problemene med vanntilgang:

Å øke bevisstheten blant folk i regjeringen er umulig fordi de lever i sine vakre hus. De ser aldri dette triste livet. Vi skulle gjerne ha fått til endringer, men vi mangler midlene til å gjennomføre det.¹⁶

Her oppleves med andre ord et for stort skille mellom borgere i statsapparatet og «vanlige borgere» i deres opplevelse og erfaringer med staten, slik at eksklusjonen av hele samfunn er for stor til at endringer er mulig. Men på tross av en opplevelse av hjelpeløshet som sitatet illustrerer var det også mye kampvilje og ønske om endring som en av de andre jentene i fokusgruppen forklarte:

Vi forventer endringer fra både regjeringen og individuelle autoriteter. Vi forventer mye fra staten, men det er bare for betalende nå. (...) Vi forventer strøm, vann, veier, offentlige toaletter, søppeltømming... Det er en drøm, men den kan gå i oppfyllelse i framtiden.¹⁷

Ungdommen i Kadutu, vil jeg hevde, befant seg i ytterkanten av staten og var ekskludert fra tjenester på grunn av manglende betalingsevne. Samtidig så de muligheter i Bukavu og forventet og krevde en bedre framtid. Slike ideer kan også være med på å endre og konfrontere praksiser om hva som er statsborgerskap i byer som Bukavu. Statsdannelse er derfor noe dynamisk og i stadig endring, ikke for eksempel «feilet», som gjennom vanlige borgeres øyne setter krav og forventninger til hva myndigheter skal levere og hva de forventer av staten. Disse forventningene trenger

¹⁶Fokusgruppe med fire jenter og fire gutter i alderen 15-18 år som bodde og gikk på skolen i Kadutu, 7. oktober 2014, Bukavu.

¹⁷ibid.

ikke å oppfylles i praksis, men viser nettopp hvordan statsdannelse kan ta ubestemte former avhengig av hvem man spør og hvordan de erfarer staten. Slike forventninger om hva staten skal levere var også like gjeldene blant voksne menn i samme nabolag av Bukavu: «Jeg forventer sikkerhet, strøm og drikkevann [fra staten]. Jeg forventer at vann kommer regelmessig, er rent og fordelt likt til alle nabolag i Bukavu.»¹⁸

Disse ideene er igjen langt unna praksiser om statsdannelse i Bukavu, men lever sterkt som forventninger til hva en stat skal være og levere. Det var imidlertid en gruppe blant alle fokusgruppene som var mer moderate når det gjaldt forventninger til hva staten skal være og levere, sett gjennom goder som vann, nemlig fattige kvinner i Kadutu. Disse kvinnene var fullstendig ekskludert fra tjenester som REGIDESO siden de ikke hadde verken en minimumsinntekt eller lovlig boforhold som gjorde at de kunne få tilgang til slike tjenester. De hadde en daglig kamp om få tilgang til vann og forklarte følgende:¹⁹

Kvinne 1: Vi drikker regnvann. Nå i tørketiden bruker vi vann fra elver og innsjøen. Barna våre hjelper oss med å hente vann. Men vannet der er ikke rent.
Kvinne 2: Vi bruker også Funu [vannpumpen i Kadutu], alle bruker den kilden. Men det er mange mennesker som krangler om vann der. Man må også betale for det.

Alle kvinnene jeg snakket med i Kadutu refererte til bruk av enten Funu eller Kaduru, de to offentlige vannpumpene i området. I midlertid ga de også uttrykk for frykt for å bruke disse etter mørkets frembrudd, da bander som *Fin d'Heure* eller de som kalte seg Salongo kontrollerte vannpostene. Kvinner som jobber om dagen enten på markedet eller i åkrene er forventet å komme hjem når det er mørkt kl. 18 og blir sett ned på om de er ute etter det. Da kommer det kriminelle grupper som kaller seg *Fin d'Heure* og kan gjøre hva de vil uten at politi eller militæret griper inn. På samme måte kan de som kaller seg Salongo, altså frivillige, statsaktige personer som kontrollerer vanntilgangen på dagtid, ta på seg en mer kriminell hatt etter mørkets frembrudd på jakt etter ekstra inntekt. Kvinnene må derfor sende ungene sine ut på dagen for å hjelpe dem med å få vann til familien. På bakgrunn av disse daglige og veldig reelle truslene både fra kriminelle nettverk og ekskludering fra halvstatlige tjenester hadde de lite forventninger og to kvinner svarte følgende når jeg spurte om de kunne snakke med sin lokale representant (*chef du quartier*):²⁰

Kvinne 4: Vi kan prate med han, men han kan ikke ta problemene våre videre til rådhuset (*mairie*). Vi kommer til å dø sammen her, regntiden kommer til å ta huset hans også.
[Alle kvinnene ler]

¹⁸Fokusgruppe med fem menn i Kadutu, 9. oktober 2014, Bukavu.

¹⁹Fokusgruppe med ni kvinner i Kadutu, 4. oktober 2014, Bukavu.

²⁰*Ibid.*

Kvinne 2: Hvis du vil ytre deg, blir du arrestert! (...) Ledere for aktivister blir jaktet på og satt i fengsel.

Disse kvinnenes møter med statsaktige personer eller kriminelle bander virket heller fremmedgjørende og avvisende enn at det skapte ideer om rettferdig behandling som borgere. I samtalen vi hadde var det diskusjoner om hvordan man kunne unngå å betale skatt, som for eksempel å ikke ha et fremkomstmiddel med hjul for da kom lokale myndigheter og krevde skatter. Slike holdninger til «staten» var av en mer alvorlig og avvisende karakter, som jeg tolker som en fremmedgjørende følelse i forhold til statsdannelse. I neste avsnitt vil jeg diskutere nærmere hva disse ideene og praksisene betyr for å forstå statsdannelse mer generelt.

Borgere og tjenesteytere: En forståelse av statsdannelse

Basert på den empiriske diskusjonen over ser jeg på vannforsyning som en form for statsmonopol i Kongo. Den halvstatlige arven i vannselskapet REGIDESO har skapt en ide om dette godet som en sosial tjeneste som er gratis og tilgjengelig for alle. Vann, som lokalisert i et statsaktige kontrollert selskap kan også sees på som en spøkelsesstat; altså noe som var, men ikke lenger finnes. Praksisen for vannforsyning er svært begrenset, men minnet og ideen om vann levert av staten blir reproduisert i samfunnet. Altså kan man si at vann ikke (lenger) er tilgjengelig for folk flest, men ved å opprettholde et slags statseid monopol i fysisk og symbolsk forstand er de med på å opprettholde spøkelsesstaten.

Vann som symbolsk og fysisk tilhører statens leveranse, skaper også strukturelle effekter på styresett. Ikke bare forventer borgere leveranse, men myndigheter vet også hvor nært knyttet denne leveransen er til regimestabilitet. Til tross for forsøk på privatisering som diskutert av REGIDESO-representanten, vil staten fortsette å regulere vannprisene. Hvis prisene skyter i været etter aksjeeieres og Verdensbankens ønsker, skaper dette enorme spenninger mellom borgere og sittende regjering grunnet ideen om at vann er en statlig oppgave. Med andre ord kan det skape en for stor splittelse i ideer og forventninger om statsdannelse, altså relasjonene mellom borgere og myndigheter, til at det kan resultere i demonstrasjoner og raseri som myndighetsapparatet frykter.

Innad i Bukavu er områder som Kadutu og Ibanda også med på å endre relasjoner mellom myndigheter og borgere. En rask urbanisering og mangel på planlegging og tilrettelegging fra myndighetenes side er med på å presse forhandlinger om hva statsdannelse er, gjennom ideer om rettigheter, tilgang og forventninger. Borgere i ytterkanten av staten, som fattigere borgere i Kadutu, presser grenser når de har slike ideer, men lever i praksis avkoblet fra goder som rent drikkevann. Det viser også den dynamiske og konfronterende siden av statsdannelse som skjer i byer. Skiller mellom og innad i områder som Kadutu og Ibanda er både unike og universelle ettersom de representerer hierarkier og identiteter som finnes i alle urbane områder, men med deres egen historie, kunnskap og befolkning om hva det vil si å være borger eller myndighet. Statsdannelse er derfor noe dynamisk, ikke statisk, som stadig er i endring etter

provokasjon, etterspørsel eller forventninger. De i ytterkanten er med på å konfrontere eksklusjon som statsborgere.

I Bukavu, som i mange andre steder, er løftene om en stat, grunnlov og politikk sterkere enn de faktiske statspraksisene. Allikevel spiller slike løfter en viktig rolle i å skape forventninger om en stat som kanskje kommer. Slike løfter er med å skape former for statsdannelse til tross for at de ikke grunner i praksiser. Et annet element som er interessant fra diskusjonen over om tilgang til vann, er at noen av de mest marginaliserte borgerne i området Kadutu er de som kanskje roper høyest på statsaktige tjenester som tilgang til drikkevann. Som Fardon (1988) har hevdet er det ofte blant marginaliserte grupper at de sterkeste formene for identitetsdannelse skapes som igjen kan være en vei til mobilisering. Dette er relasjonelle former for identitetsforståelse, som i dette tilfelle dreier seg om å oppnå lik behandling grunnet i en ide om å være statsborger med tilgang til offentlige goder.

I lys av dette og i stedet for å se på hva som mangler i afrikanske stater, vil jeg foreslå at statsdannelse kan forstås gjennom ulike kategorier av praksiser og analysert gjennom de som faktisk lever og utfører staten. Dette kan både være gjennom helt konkrete, dagligdagse goder som rent vann som videre kan gi innsikt i mer abstrakte ideer om statsdannelse i områder der dette ikke er like tydelig definert. I stedet for å for eksempel anta at staten er svak eller mangler autoriteter, normer og regler vil jeg hevde at det er viktigere å se på mangfoldet av praksiser og konflikter som både er med på å svekke, men også forsterke ideen om statsdannelse. Som Abrams (1988: 79) har sagt, «the state is the unified symbol of an actual disunity». Det finnes altså ingen enhet som utfører praksiser, men heller et mangfold av praksiser som utgjør det vi velger å kalle «staten».

Konklusjon

Det teoretiske bidraget i denne artikkelen er istedet for en vestlig modell av en stat og heller studere staten empirisk gjennom hverdagspraksiser. En slik tilnærming skiller seg fra tilnærminger som starter med en idealtipe (Weber 1991) definert av territoriell integritet, suverenitetsprinsipper og legitim bruk av makt, som ofte fører til antagelser om svakhet eller feilet stat (Eriksen 2011). Empiriske tilnærminger som denne artikkelen har fokusert på viser versjoner av statsdannelse gjennom dagligdagse behov knyttet til tanker om offentlige goder i en by med et mangfold av statsaktige autoriteter.

Den analytiske verdien av en slik empirisk tilnærming som krever lengere tilstedeværelse i felt er å vise hvordan noe så trivielt som vann er gjenstand for intense forhandlinger om rettigheter, som igjen viser hvor dynamisk statsdannelse er i praksis (se også Hagmann & Péclard 2010). Jeg har valgt å kalle dette statsdannelse, men det betyr ikke at det er begrenset til en formell statsstruktur. Statsdannelse er i denne artikkelen derfor sett på som et gradvis mønster av sosiale relasjoner, praksiser og politiske prosesser. Mønstrene som gradvis dannes gjennom empirisk forskning viser

både helt konkrete praksiser, men også abstrakte temaer, som er med på å danne grunnlag for en relasjonell og tolkende (interpretive) tilnærming til de facto statsdannelse.

Litteratur

- Baer, M. (2008) «The Global Water Crisis, Privatization, and the Bolivian Water War», i J. M. Whiteley, H. Ingram & R. W. Perry (red.) *Water, Place, and Equity*. Cambridge: Massachusetts MIT Press (195–224).
- Bevir, M. & R. A. W. Rhodes (2006) «Defending Interpretation», *European Political Science*, 5 (1): 69–83.
- Bierschenk, T. & J.-P. Olivier de Sardan (2014) *States at Work: Dynamics of African Bureaucracies*. Leiden: Brill.
- Blundo, G. & P.-Y. Le Meur (2009) *The Governance of Daily Life in Africa: Ethnographic Explorations of Public and Collective Services*. Leiden: Brill.
- Callaghy, T. M. (1984) *The State-Society Struggle: Zaire in Comparative Perspective*. New York: Columbia University Press.
- Chabal, P. & J. P. Daloz (1999) *Africa Works: Disorder As Political Instrument*. London: International African Institute.
- Chakrabarty, D. (2000) *Provincializing Europe: Postcolonial Thought and Historical Difference*. Princeton: Princeton University Press.
- Englebert, P. (2009) *Africa: Unity, Sovereignty, and Sorrow*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Eriksen, S. S. (2011) «'State failure' in theory and practice: the idea of the state and the contradiction of state formation», *Review of International Studies*, 37 (1): 229–247.
- Escobar, A. (2011) *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton: Princeton University Press.
- Fardon, R. (1988) «Centre, Periphery, Boundary: Some problems with spatilising problems», i P. Geschiere and P. Konings (red.) *Proceedings. Conference on the Political Economy of Cameroon: Historical Perspectives*. Leiden: Brill.
- Ferguson, J. (1999) *Expectations of Modernity: Myths and Meanings of Urban Life on the Zambian Copperbelt*. Berkeley: University of California Press.
- Hagmann, T. & D. Péclard (2010) «Negotiating Statehood: Dynamics of Power and Domination in Africa», *Development and Change*, 41 (4): 539–562.
- Hansen, T. B. & F. Stepputat (2001) «Introduction: States of Imagination», i T. B. Hansen & F. Stepputat (red.) *States of Imagination: Ethnographic Explorations of the Postcolonial State*. Durham and London: Duke University Press.
- Jackson, R. H. (1993) *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jackson, R. H. & C. G. Rosberg (1982) «Why Africa's Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood», *World Politics*, 35 (01): 1–24.
- Lund, C. (2006) «Twilight Institutions: An Introduction», *Development and Change*, 37 (4): 673–684.
- Mbembé, J. A. (2001) *On the Postcolony*. Berkeley: University of California Press.
- Migdal, J. S. & K. Schlichte (2005) «Rethinking the State», i K. Schlichte (red.) *The Dynamics of States: The Formation and Crises of State Domination*. Farnham: Ashgate (1–39).
- Rotberg, R. I. (2003) *When States Fail: Causes and Consequences*. Princeton: Princeton University Press.
- Said, E. W. (2001) *Orientalism: Western Conceptions of the Orient*. London: Penguin Books Limited.
- Schatzberg, M. G. (1991) *The Dialectics of Oppression in Zaire*. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Spivak, G. C. (1988) «Can the Subaltern Speak?» i C. Nelsen & L. Grossberg (red.) *Marxism and the Interpretation of Culture*. Basingstoke: Maxmillan Education.
- Weber, M. (1991) *From Max Weber: Essays in Sociology*. London: Routledge.
- Zartman, I. W. (1995) *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Boulder, CO: Lynne Rienner Pub.

Om forfatteren

Randi Solhjell er forsker ved Politihøgskolen og har en PhD i statsvitenskap fra London School of Economics. Hun har tidligere jobbet ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt der hun forsket på kjønn og sikkerhet i fredsbevarende operasjoner og statsdannelse i den Demokratiske Republikken Kongo. Korrespondanse: ransol@phs.no.

Abstract in English

There is an abundance of political science literature characterizing specificities about the «African state» and politics in pathological categorization, adding to an already pervasive negative description of these states. While this tendency to think of the non-West as an extension of Europe both conceptually and its own experience of what is the life of «states» has already been recognized (see Chakrabarty 2000), I argue that we should instead look how statehood is performed on an everyday basis in Africa as a counterpoint to abstract and decontextualized models of statehood. In this respect, I propose an interpretive and relational way of seeing the state as practices created, sustained and challenged through the people living and performing the experience of statehood. By analyzing how social actors – state institutions, private companies and citizens – are accessing, enjoying and interpreting the meaning of water as a public good in the city of Bukavu in eastern Democratic Republic of Congo, I demonstrate how they call the state into being. The practices and expectations related to water leads to a considerable and enduring pressure on the de facto state.

Keywords: Statehood • practices • ideas • water • the Democratic Republic of Congo